

РЕЦЕНЗИЯ

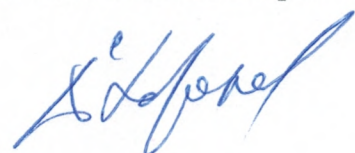
От проф. д-р Любомир Хараланов Хараланов д.м.

На основание чл. 30, ал. 3 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Р. България, във вр. с чл. 4. ал.3 т.6 от Правилника за устройство и дейността на НЦОЗА, чл. 69. ал. 2 във вр. с ал.1 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НЦОЗА и решение на НС на НЦОЗА и съобразно Заповед № РД – 4611/01.12.2020 г на Директора на съм избран за член на Научното жури със задача да представя **рецензия** относно:

дисертационния труд на **на д-р Владимир Павлов Дамянов**, докторант на самостоятелна подготовка на тема: **„ПРОУЧВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ ПРИ НЯКОИ СОЦИАЛНОЗНАЧИМИ ЗАБОЛЯВАНИЯ НА ЦНС”**, за присъждане на научна и образователна степен **„Доктор”**, с научни ръководители: проф. Валентина Петкова, дфн и доц. Евгени Григоров, дм.

Д-р Владимир Павлов Дамянов е роден през 1957 г в София. През 1975 г. е завършил 28 СОУ-София, а през 1983 г. е завършил в Медицинска академия – София (диплома №004101). От 1983 г. до 1990 г. работи като лекар в неврологична клиника и във ВМА-София и авиолекар във ВВС. През 1988 г. придобива специалност по нервни болести (диплома №33149/03.06.1988). Има призната квалификация за специалност авиомедицина през 1989 г. От 1990 – 2000 г. е ординатор невролог в Неврологична клиника при Медицински институт на МВР. От 2000 г. досега работи като невролог в ДКЦ-VIII, а от 2007 г. е и зам. управител на същото ДКЦ. Бил е консултант-невролог и в болница „Св. Пантелеймон”. Д-р Дамянов има признати ВСД от МУ-София по „Акупунктура” и „Електроенцефалография”. Д-р Дамянов има редовни участия в национални международни симпозиуми и конгреси по неврология и невронауки, чрез които поддържа на високо ниво следдипломната си квалификация. Представя данни за реални 25 научни публикации и доклади от конгреси у нас и в чужбина. Покрива критериите за публикации свързани с дисертационния труд, като от общо 4, две са с импакт фактор. Член е на БЛС, през периоди 2006-2009 е бил член на КРК на БЛС. Притежава необходимите компютърни умения, както и владее добре няколко езика, като ползва свободно английски и руски езици.

Дисертационният труд на д-р Владимир Павлов Дамянов е посветен на един важен проблем с голяма социална значимост и актуалност свързани с амбулаторната практика на невролог, проучващ качеството на живот (КЖ) при болни боледуващи от тежки неврологични

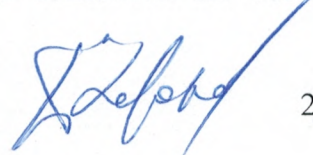

заболявания, каквито са мозъчния инсулт (МИ), епилепсия, болест на Паркинсон (БП) и множествена склероза /МС/. Понятието КЖ съдържа широка гама от физически, психологични и социални характеристики, които са повлияни от наличното тежко неврологично страдание. Например, МС не се характеризира с висока болестност и заболяемост, но има голямо медицинско и социално значение, тъй като засяга предимно млади и зрели хора в тяхната творческа възраст. Избраният от д-р Дамянов контингент от болни с тежки неврологични заболявания е свързан с влошено КЖ не само на болните, но и на членовете на семействата им. Освен това, за лечението на тези болни се изискват големи финансови ресурси. Поради това е съвсем оправдано проучване на спецификите им и търсене на маркери, които биха могли да предскажат нуждата от специални грижи за този контингент болни в амбулаторни условия от доверения им невролог. В това отношение дисертационният труд на д-р Владимир Павлов Дамянов е изключително актуален.

Обем и структура. Дисертационният труд на д-р Дамянов е структуриран съгласно възприетите у нас стандарти.. Обемът му е 175 стандартни страници. Съдържа: Въведение – 4 стр., Литературен обзор – 71 стр., Цел и задачи – 1 стр., Материал и модели - 3 стр., Методология на провежданите проучвания – 3 стр., Анализ и обсъждане на резултати от собствени проучвания – 55 стр., Изводи – 1 стр., Приноси – 1 стр., Препоръки – 1 стр. Публикации и научни съобщения – 2 стр., Библиография – 12 стр. Библиографията съдържа 220 литературни източници като повечето са през последната декада /25 – на кирилица и 195 – на латиница/. Накрая са приложенията – 36 стр. В дисертационният труд са използвани 21 таблици и 69 фигури, които са онагледени според изискванията.

Литературен обзор. Докторантът представя основни данни за болестността, заболяемостта и клиничната картина на 4-те групи тежки неврологични заболявания. В няколко раздела разглежда последователно историческите и съвременните аспекти на патоморфологията и патофизиологията, диагнозата и лечението им. Пояснена, от литературния обзор, е социалната им значимост, свързана с неврологичните последици и влиянието върху различни аспекти на качеството на живот. Принос в обзора е анализа на съвременните схващания и различни аспекти на термина КЖ. Изтъкнато е нова генерация високотехнологични решения за подобряване КЖ при всяка група с различни неврологични заболявания.

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана: „Да се оцени качеството на живот на пациенти страдащи от мозъчен инсулт, епилепсия, болест на Паркинсон и множествена склероза в България.”. За изпълнение на поставената цел докторантът си поставя 4 задачи. Първата задача е изпълнена чрез цитиране на данни за спецификата и тежестта на тези

заболявания в световен мащаб. Втората задача е валидизиране на анкетните инструменти за оценка на КЖ. Третата и четвърта задача са изпълнени чрез адекватен избор на батерия от статистически методи позволяващи демографски анализ на резултатите от анкетите, както и откриване на взаимосвързаност на отделни фактори влияещи на КЖ при тези болни.

Контингент и методи.

Контингентът включва изследване на група от 30 пълнолетни пациенти прекарали мозъчен инсулт, но селектирани съгласно включващи предварително критерии. При тях е използван въпросник SS-QoL, съдържащ 36 въпроса, обособени в 12 домейна – социално значими фактори. Проучването е проведено в 3 лечебни заведения за период от 6 месеца. Втора група включва 40 болни с епилепсия, също подбрани с включващи критерии. Приложен е специфичния въпросник QOLIE-31, включващ 7 домейна. Третата група е от 40 болни с болест на Паркинсон, също изследвани в 3-те лечебни заведения и е приложен адаптирания на български въпросник PDQ-39, също съдържащ специфична скала за оценка. Тук домейните са 8. Последната 4-та група е от болни с МС, които, също като болните от другите групи, са диспансеризирани. Приложен е специфичния въпросник MCQOL-54. Скоровете са отнасят за 14 домейна.

Всички данни са обработени с адекватни статистически методи, което е основание за приемането на направените от проучването изводи.

Резултатите са добре онагледени с 14 таблици (6 таблици не са номерирани и озаглавени) и 40 фигури. От направените изследвания в първа група (МИ) става ясно, че най-значимо влияние върху КЖ, особено при мъже, оказва наличието на болестни проблеми в долните крайници и свързаното с тях автономно движение. При втората група (Епилепсия), един от основните тежки фактори влияещи на КЖ е страхът от внезапен пореден пристъп и свързания с това травматизъм. При тях детайлно са изследвани фактори като емоции, настроение, енергия и умора върху ежедневните им дейности, както и правилното провеждане на лечение. КЖ, изследвано в 3-та група (БП) е доказано свързано с тяхната мобилност, ежедневни дейности, емоционално благополучие, стигма, социална подкрепа, когниция и телесен дискомфорт. С най-висока степен на засягане има при отчитане на мобилността, а най-ниска при социалната подкрепа, което се обеснява и с въведения в България механизъм на 100% реимбурсация на част от медикаментите при болни с късна ПБ. В последната 4-та група, където жените преобладават, изследваното КЖ установява, че ежедневното спортуване е най-ограничено, а ежедневните дейности са най-малко затрудняващи. Изтъкнати са при тях освен физически, също емоционални проблеми, болкови синдроми, емоционално благополучие, нарушена когниция и утежнено субективно възприемане на

собственото здраве. Отразени са промените в отделните параметри и са потърсени корелационни зависимости между тях.

Изводите /6 на брой/ са логичен резултат от планираното и проведено проучване. Установява се, че изследваните показатели могат да се използват като маркери за бъдещи проучвания на КЖ при тези видове заболявания.

Приемам самооценката за **приносите от дисертационния труд** /5 на брой/. Те са разделени в две групи: научно-приложен и с потвърдителен характер. Те произхождат пряко от направените изводи. Достоянство на това проучване е въвеждане на батерия от анкетни инструменти, съдържащи широкообхватен диапазон на изследвани категории и признаци, пряко свързани със спецификата на КЖ на тежко неврологично болните, в условията на амбулаторна диспансеризация. Направените изводи са в унисон с принасите и представляват богато допълнение за оценка на ежедневните дейности и влиянието им върху социалнозначимите заболявания.

Д-р Владимир Дамянов е **публикувал 4 статии във връзка с дисертационния труд**, в 1 от които е първи автор, 1 – на български и 3 – на английски език, като 2 са в реномирано международно списание. Представил е **2 научни съобщения** на национални конгреси и конференции, на 1 от които е първи автор.

Заключение. Дисертационният труд на д-р Владимир Павлов Дамянов е оригинален. Посветен е на проблем с голямо медико-социално значение. Той е негово лично дело. Той показва отлична литературна осведоменост, формулира ясно целта и задачите си, прилага съвременни анкетни инструменти /някои от тях – за първи път при тези контингенти/ и статистически методи, анализира резултатите и прави обосновани изводи. Приносите му са с голямо научно-практическо значение. Целта на това проучване и свързаните с нея задачи са изпълнени. Авторефератът отразява правилно данните от дисертационния труд. Всичко това ми дава основание да дам **своята положителна оценка и да препоръчам** на членовете на Научното жури да гласуват **положително** за присъждане на научната и образователна степен „**Доктор по медицина**” на д-р Владимир Павлов Дамянов.

08.017.2021 год.

Проф. д-р Любомир Хараланов дм